

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

9-maxsus
son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/9 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafroz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Raupov Xolmamat Rashidovich, Xaitova Olmaxon Saidovna

O'ZBEKISTONDA KON-METALLURGIYA SOHASI TARAQQIYOTIDA BERUNIY

ILMIY METODOLOGIYASINING O'RNI 13-19

Muminov Ulmas Ravshanqulovich

QADIMGI TURKIYLARDA DAVLATCHILIK AN'ANALARI 20-30

Azamatova Gulmira Bayirbekovna

MEHNAT MIGRATSIYASINI HUQUQIY TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARI:

XALQARO STANDARTLAR VA MILLIY QONUNCHILIK 31-37

Absalom Ziyadullayevich Xujanazarov

YANGI O'ZBEKISTON SHAROITIDA SURXONDARYO VILOYATIDA

SOG'LIQNI SAQLASH SOHASIDAGI O'ZGARISHLAR 38-43

Allamuratov Shuxrat Ashurovich

BUXORO AMIRLIGINING ICHKI SAVDO-TRANZIT ALOQALARIDA

AMUDARYO SUV YO'LINING O'RNI 44-49

Sabirov Mansurbek

AMUDARYO SOHILI BO'YLAB XALQARO KARVON YO'LIDA RIVOJLANGAN

O'RTA ASR VA SHAHARLARI SAHIFASI 50-53

Matnazarova Mohira Uktamovna

KO'CHMANCHI CHORVADORLAR CHORVACHILIK XO'JALIGINING

SHAKLLANISH OMILLARI 54-59

Shukurillayev Yunus Asrorovich

BUXORO AMIRLIGIDA HARBIY UNVON VA MANSABLARGA TAYINLANISHIGA

OID HUIJATLAR TAHLILI (QO'SHBEGI DEVONXONASI ARXIVI HUIJATLARI ASOSIDA)..... 60-67

Esanova Nilufar

O'ZBEKISTONDA XALQARO MUNOSABATLARNING USTUVOR YO'NALISHLARI

VA ULARNING SANOAT RIVOJLANISHIDAGI BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI 68-73

Jumayev Abdumo'min Fayziyevich

IBN SINONING ASH-SHIFO ASARINING ISLOM VA YEVRIPA FALSAFASIGA TA'SIRI 74-82

Pardaxol Normamatova Ochildiyevna

MUSTAQILLIK YILLARIDA SURXONDARYO VILOYATINING

SOG'LIQNI SAQLASH SOHASIDAGI XALQARO HAMKORLIGI 83-87

Elboyeva Shaxnoza

O'ZBEK OLIMALARINING XALQARO ILM-FAN, MADANIYAT RIVOJIGA

HAMDA FAN VA TEXNIKA TARAQQIYOTIGA QO'SHGAN HISSALARI 88-94

Джаббаровова Юлдуз Джуманиязовна

РОЛЬ ИСТОРИИ МЕДИЦИНЫ В ФОРМИРОВАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ

ИДЕНТИЧНОСТИ БУДУЩИХ ВРАЧЕЙ В МЕДИЦИНСКИХ ВУЗАХ УЗБЕКИСТАНА 95-100

Tuyev Fazliddin Erkinovich

2009–2011-YILLARDA BUXORO, SAMARQAND, NAVOIY SANOATIDA

O'SISH VA XALQARO HAMKORLIK DINAMIKASI 101-104

<i>Жураева Камола Сайфиддиновна</i> КАСПИЙСКИЙ РЕГИОН ВО ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКЕ УЗБЕКИСТАНА	105-109
<i>Abdujabborov Kamoliddin</i> QADIMGI BAQTRIYA VA AVESTO JAMIYATI DAVRI QISQACHA TAHLILI	110-115
<i>Mamanov Abdurahim Abduhakimovich</i> TEMURIYLAR VA ULARDAN KEYINGI SULOLALAR DAVRIDA DINIY HOKIMIYATNING KUCHAYISHI (SABABLAR VA NATIJALAR)	116-122
<i>Xolmatov Shukurillo Ziyoviddin o'g'li</i> INGLIZ TILLI TADQIQOTLARDA ILK O'RTA ASRLAR MARKAZIY OSIYO TARIXINING O'RGANISH BOSQICHLARI	123-128
<i>Djurayev Baxtiyor Rajaboyevich</i> O'ZBEKISTON IJTIMOY-IQTISODIY HAYOTIDA AYOLLARNING O'RNI VA GENDER TENGLIGI MASALALARI (TARIXIY-IJTIMOYIY TAHLIL 1991-2025-YY)	129-136
<i>Matyagbov Toyirjon Sultanbayevich</i> JANUBIY OROLBO'YI HUDUDIDA NEOLIT DAVRI KULOLCHILIGIGA DOIR BA'ZI CHIZGILAR	137-140

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Султанова Дина Файзрахмановна</i> ОБЩЕНАУЧНАЯ МЕТОДОЛОГИЯ ИСТОРИЧЕСКОГО ИНСТИТУЦИОНАЛИЗМА В РАЗВИТИИ ЭКОНОМИКИ ОТРАСЛИ КОНЕВОДСТВА НА ТЕРРИТОРИИ СОВРЕМЕННОГО УЗБЕКИСТАНА	141-153
<i>Shodmonov Abduvohid Farxod o'g'li</i> O'ZBEKISTON TARIXIY YODGORLIKLARINI RAQAMLI TURIZM ORQALI SAQLASH VA RIVOJLANTIRISH	154-157

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Otamuratov Sarvar</i> YOSHLARGA OID DAVLAT SIYOSATI: XALQARO TAJRIBA ASOSIDA YANGI TASHABBUSLAR VA QONUNGA TAKLIF ETILAYOTGAN MUHIM QO'SHIMCHALAR	158-164
<i>Tashanov Abduxoliq</i> BUZG'UNCHI G'OYA VA BUZG'UNCHI FAOLIYATNING SHAKLLANISHIDA SALBIY TARBIYA VA ATROF-MUHIT TA'SIRI	165-171
<i>Raxmatova Xolidaxon Xolikovna</i> XOJA AHROR VALIY MUROSAGA OID QARASHLARINING FALSAFIY MOHIYATI	172-178
<i>O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna</i> ABDULXAMID SULAYMON O'G'LI CHO'LPONNING BADIY-ESTETIK MEROSI	179-183
<i>Yazdonov Ulug'bek Tashmurotovich</i> TA'LIM VA TARBIYA – JAMIYATNI MA'NAVIY-MADANIY DEFORMATSIYALASHUVDAN SAQLOVCHI OMILDIR	184-189
<i>Абдуллаева Махбуба Нуруллаевна, Жалалова Гулбахор Одилжоновна</i> КОГНИТИВНЫЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ НАУКИ В IX – XII ВЕКАХ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	190-197

<i>Rasulov Hakim Mamanovich</i> DAVLAT VA JAMIYAT O'ZARO ALOQADORLIGINING SIYOSIY-INSTITSIONAL TAHLILI	198-201
<i>Azamova Sitora Ayonovna</i> O'ZBEKISTON ZAMINIDA EKOLOGIK MADANIYATNING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI	202-206
<i>Xolmirzaev Xurshid Nakibillaevich</i> FUTUROLOGIK TAFAKKURDA SUN'IY INTELEKTNING NAMOYON BO'LISHI	207-212
<i>Namazova Yulduz Muzaffarovna</i> RAQAMLI SIVILIZATSIYA SHAROITIDA MILLIY TA'LIMNING STRUKTURAVIY-FUNKSIONAL JIHATLARI	213-217
<i>Abdurazoqov Gulmurod Musurmonqulovich</i> MAFKURAVIY OMILLARNING YOSHLAR KAMOLOTIGA TA'SIRI NAMOYON BO'LISHINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	218-224
<i>Tojibayev Baxromjon Turabayevich</i> "PREKARIAT" TUSHUNCHASINING GENEZISI: ETIMOLOGIYA, FALSAFIY-IJTIMOYIY ANGLASH	225-229
<i>Tursunova Laylo Ergashevna</i> TILAB MAHMUDOVNING ADABIY ESTETIK QARASHLARINING SHAKLLANISH BOSQICHLARI	230-235
<i>Филиппов Ольгерд Александрович</i> ГУМАНИСТИЧЕСКАЯ ТРАДИЦИЯ В ЭПОХУ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ОБЩЕСТВА	236-244
<i>Chorieva Madina Aliyevna</i> INKLYUZIV TAFAKKUR — JAMIYATNING BARQAROR RIVOJLANISHINING FALSAFIY ASOSI	245-249
<i>Zakirova Nigora Xalmaxammatovna</i> AXBOROT MAKONIDA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH JARAYONINI RIVOJLANTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA ULARNI HAL ETISH IMKONIYATI	250-254
<i>Primov Baxriddin Abdiraxmonovich</i> AXBOROT IMPERIALIZMI TAHDIDLARI	255-261
<i>Karimov Zafarbek Ataboyevich</i> TA'LIM TIZIMINI SOTSIOLOGIK-FALSAFIY TAHLIL QILISHDA GUMANITAR YONDASHUVLAR	262-267
<i>O'razov Bobir Baxtiyorovich</i> IJTIMOIY DAVLAT HAQIDAGI G'ARBONA QARASHLAR: FALSAFIY-ILMIY TAHLIL	268-272
<i>Shaydullayev Normamat Sherkuziyevich</i> RAQAMLASHGAN JAMIYAT SHAROITIDA INSON QADRI VA ONG EVOLYUTSIYASI	273-278
<i>Tursunova Olmos Fayziyevna</i> YOSHLAR HUQUQIY ONGI VA MADANIYATINI YUKSALTIRISHNING MA'NAVIY TARBIYA JARAYONIDA TUTGAN O'RNI VA AHAMIYATI	279-284
<i>Turaeva Sanobar Khalimovna</i> EASTERN EDUCATION - THE IMPORTANCE OF UPBRINGING IN THE FORMATION OF HUMAN QUALITIES IN YOUNG PEOPLE	285-287

<i>Jo'rayev Akram Namozovich</i> EKSTREMIZM G'OYALARIGA QARSHI KURASHDA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH MEXANIZMLARINING PSIXOLOGIK VA FALSAFIY ASOSLARI	288-291
<i>Taylyakova Feruzahon Sultanovna</i> GLOBALASHUV - MA'NAVIYATNI ANGLASH OMILI	292-296
<i>Toxirov Abdumalik Ashurali o'g'li</i> MAHALLA VA OILADA YOSHLAR AXLOQINI ME'YORLASHTIRISHNING IJTIMOIY-FALSAFIY ASOSLARI	297-302
<i>Sherboboyev Muxriddin, Javlonbek Hafizullayev</i> KARL POPPERNING BILISH FALSAFASIGA OID QARASHLARI	303-307
<i>Nasriddinov Faxriddin Xalmamatovich</i> AXBOROT VA AXBOROT TIZIMLARINING FALSAFIY TAHLILI	308-314
<i>Ochilov Husan</i> MILLIY AN'ANA VA MODERNIZATSIYA UYG'UNLIGINING FALSAFIY TAHLILI	315-321
<i>Madaminov Nasimjon</i> MILLIY MUSIQIY MEROS ASOSIDA YOSHLARNING ESTETIK DIDI VA TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHNING FALSAFIY JIHATLARI	322-326
<i>Xolmirzayeva Jumagul Xamdammovna</i> MEHNAT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH SOHADAGI XORIJIY TAJRIBALAR	327-331
10.00.00 - FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Narmuratov Zayniddin Radjabovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI SCIENCE/ILM KONSEPTLI FRAZELOGIK BIRLIKLARNING LINGOMADANIY XUSUSIYATLARI	332-337
<i>Payzibayeva Madinaxon Sobirjon qizi</i> INGLIZ XALQ ERTAKLARI OBRAZLARINING BADIY XUSUSIYATLARI VA ULARNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	338-342
<i>Axmedov Anvar Botirovich</i> NEMIS TILI TIZIMIDA O'ZLASHMA NEOLOGIZMLARNING ROD KATEGORIYASIGA EGA BO'LISH MASALASI	343-347
<i>Djabbarova Shoirra Baltayevna</i> ETNOGRAFIK REALIYALARNING LINGVISTIK XUSUSIYATI	348-351
<i>Genjemuratov Yaqipbek Baxriyatovich</i> FELETONNING JANR SIFATIDA ANIQLASH MUAMMOLARI	352-355
<i>Tadjiyeva Mastura Fayzullayevna</i> INGLIZ MAQOLLARIDA "LOVE" KONSEPTINING VOQELANISHI	356-360
<i>Qurbonova Gulnoza Abduholiq qizi</i> GIDRONIMLARINING STRUKTUR-SEMANIK TAHLILINING XUSUSIYATLARI	361-364
<i>Ayimbetova Shyryn Jabbar qizi</i> BOLALAR ADABIYOTINING POETIK-FUNKSIONAL XUSUSIYATLARI: YOSH PSIXOLOGIYASI, DIDAKTIKA, AKSILOGIYA	365-371
<i>Ruziyeva Nasiba Kenjayevna</i> O'ZBEK TILIDAGI IBORALARNING SEMANTIK XUSUSIYATLARI VA FRANSUZ TILIGA TARJIMASI	372-375

<i>Бабаева Зарина Сайфуллаевна, Фёдорова Арина Максимовна</i> ГЕЙМИФИКАЦИЯ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА	376-385
<i>Xushmatatova Aminaxon</i> LINGUOCULTURAL FEATURES OF SPEECH INTENTION IN THE DISCOURSE OF ENGLISH AND UZBEK DRAMATIC WORKS	386-392
<i>Saparniyazova Sarbinaz Baxtiyarovna</i> THE INFLUENCE OF CONTEXTUAL FACTORS ON THE PERCEPTION OF THE PRAGMATICS OF APOLOGY IN ENGLISH AND UZBEK	393-397
<i>Adxamova Shirin Farhodjon qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA EMOTSIONAL HOLATNI IFODALOVCHI KOLLOKATSIYALARNING QIYOSIY TADQIQI	398-401
<i>Машарипова Валентина</i> ЛИНГВОКУЛЬТУРНЫЙ АНАЛИЗ ВЕРБАЛИЗАЦИИ ПАРАЛИНГВИСТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ В ПОРТРЕТНЫХ ОПИСАНИЯХ В АНГЛИЙСКИХ И РУССКИХ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ТЕКСТАХ	402-405
<i>Abduqahhorova Gulnoza Abduvahobovna</i> RUS VA O'ZBEK TILLARIDAGI IQTISODIY ANGLISIZMLARNING SINTAKTIK XUSUSIYATLARI	406-411
<i>Raxmonova Yulduz Xusanovna</i> ADABIY ASARLARDA IJTIMOIIY FOJIAVIYLIKNING ESTETIK TALQINI	412-417
<i>Ayimbetova Damekhan Maksetbay qizi</i> ADABIYOTDA ANIMALISTIK JANR VA RAMZIY OBRAZLAR BO'YICHA OLIV BORILGAN ILMIY TADQIQOTLAR	418-427
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Фазилов Фарход Маратович</i> УГОЛОВНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ДИПФЕЙКОВ: ОПЫТ УЗБЕКИСТАНА	428-439
<i>Zokirov Sherzod Ilxom o'g'li</i> FUQAROLAR MUHOJIRATLARI BILAN ISHLASH BO'YICHA CHET EL DAVLATLARI TAJIRIBASI: QIYOSIY-HUQUQIY TAHLIL	440-448
<i>Rakhmonov Tolib</i> ISSUES OF DETERMINING THE CIVIL LEGAL STATUS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN UZBEKISTAN	449-454
<i>Sobitxonov Joxongir Zunnurxon o'g'li</i> ISLOM BANKLARI FAOLIYATIDA "FATVO SHOPPING" AMALIYOTI VA UNING OLDINI OLISH BO'YICHA HUQUQIY MEKANIZMLAR	455-462
<i>Mamatmurodov Farrux Farxod o'g'li</i> O'ZBEKISTONDA SUKUKNI RIVOJLANTIRISH: HUQUQIY ISLOHOTLAR, INFRAUZILMA, MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR	463-472
<i>Юнусов Достонбек Анваржон угли</i> ПОНЯТИЕ И ОСНОВНЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ ПРАВОВОГО РЕЖИМА ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	473-481

<i>Uteniyazov Keulimjay Kuanishbayevich</i> JINOYAT PROTSSESSIDA AYBLOV FUNKSIYASINI AMALGA OSHIRUVCHI SUBYEKTLARNING HUQUQIY MAQOMIGA OID MUAMMO VA YECHIMLAR	482-489
<i>Xidirov G'anisher Tojimurodovich</i> TEZKOR-QIDIRUV FAOLIYATI USTIDAN SUD NAZORATINING QIYOSIY-HUQUQIY TAHLILI	490-499
<i>Baxronov Ravshan Rashid o'g'li</i> SUN'IY INTELLEKT VA INSON HUQUQLARI: NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLAR	500-504
<i>Усмонов Малик</i> ОТСЛЕЖИВАНИЕ И ЗАМОРАЖИВАНИЕ НЕЗАКОННО ПОЛУЧЕННЫХ АКТИВОВ: СРАВНИТЕЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ПОДХОДОВ	505-510
<i>Abdusatarov Jaloliddin Sharafutdin o'g'li</i> RAQAMLI AKTIVLAR BILAN BOG'LIQ NIZOLARNI HAL QILISHNING MUQOBIL USULLARI	511-517
<i>Islomqulova Shohsanam Vahobjon qizi</i> TIBBIYOT XODIMINING KASBIY JAVOBGARLIGINI SUG'URTALASHDA SUG'URTA TOVONI, SUG'URTA PULI VA SUG'URTA MUKOFOTI TUSHUNCHALARINING MOHIYATI	518-524
<i>Ibodullo Xayrullo Jaxongir o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VA XORIJIY DAVLATLAR SUDYALARINING KONSTITUTSIYAVIY-HUQUQIY MAQOMI	525-530
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Xolmatova Ziroatxon Anvarovna</i> BO'LG'USI PEDAGOGLARDA NOSTANDART TESTLARNI TUZISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJ TAJRIBASI	531-534
<i>Mamajonova Gulnoza Karimovna</i> AXLOQIY VA ESTETIK TARBIYA INTEGRATSIYASINING PEDAGOGIK ASOSLARI	535-539
<i>Gulomova Komila Maxamatjanovna</i> TA'LIMDA FAOL O'QITISH METODLARINING SAMARADORLIGI: TAJRIBA VA TAHLIL	540-544
<i>Berdiyeva Nilufar Berdiyev qizi</i> BO'LAJAK MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI TARBIYACHI –PEDAGOGLARINING IJODIY KOMPETENSIYALARINI INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA SHAKLLANTIRISH TAMOIYILLARI	545-549
<i>Фадлиева Амина Ильхамовна</i> ГУМАНИСТИЧЕСКАЯ ПЕДАГОГИКА КАРЛА РОДЖЕРСА И ЕЁ ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ	550-556
<i>Rajabov Eldor Erkinovich</i> THE ROLE OF PEER REVIEW TO IMPROVE WRITING EFFECTIVELY AMONG EFL STUDENTS	557-561
<i>Jumagulova Aziza Abduljalil qizi</i> BOSHLANG'ICH TAYYORGARLIK BOSQICHIDAGI DZYUDUCHILARNING JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI JISMONIY TAYYORGARLIGINI TAKOMILLASHTIRISH USLUBIYATI	562-573

<i>Toshnazarova Mohinur O'sarali qizi</i> “MOTIVATSION YONDASHUV” HAMDA “KREATIV FIKRLASH” TUSHUNCHALARINING MAZMUN VA MOHIYATI	574-578
<i>Maxmudova Nigoraxon Boyqo'zi qizi</i> BO'LAJAK CHET TILI O'QITUVCHILARINI KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA PRAGMATIK MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI	579-585
<i>Hamroyeva Robiya Sherali qizi</i> KELAJAK PEDAGOGLARINING TANQIDIY TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR	586-591
<i>Tug'anboyeva Zamiraxon Shuxratbek qizi</i> TALABA KURASHCHI QIZLARNING KUCH CHIDAMLILIGINI MAXSUS MASHQLAR ORQALI OSHIRISH METODIKASI	592-598
<i>Sadritdinova Dinora A'zamjon qizi</i> WEB ILOVALARNI LOYIHALASHGA OID KOMPETENTLIK VA UNI RIVOJLANTIRISH	599-602
<i>Солохиддинова Фазилатхон Мухиддин кизи</i> ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ УСВОЕНИЯ ГРАММАТИЧЕСКИХ ПОНЯТИЙ	603-611
<i>Ниязова Регина Рустамовна</i> АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПОДГОТОВКИ КВАЛИФИЦИРОВАННЫХ КАДРОВ В ОБЛАСТИ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА	612-615

Received: 2 October 2025
Accepted: 15 October 2025
Published: 25 October 2025

Article / Original Paper

THE STAGES OF FORMATION OF TILAB MAHMUDOV'S LITERARY AND AESTHETIC VIEWS

Tursunova Lailo Ergashevna,

Doctor of Philosophy (PhD) in Philosophical Sciences,
Senior Lecturer at the Department of "Music Education and Culture",
Fergana State University.

E-mail: l.e.tursunova@pf.fdu.uz

<http://orcid.org/0000-0002-7081-550X>

Abstract. This article analyzes the stages of the formation of Tilab Mahmudov's literary and aesthetic views. It highlights the evolution of the scholar's aesthetic thinking, his attitude towards literature and art, and his perspectives on the harmony of national and universal values. The research reveals the main directions of Mahmudov's creative heritage, the philosophical essence of his literary and aesthetic concepts, and their significance in shaping the spirituality of youth.

Keywords: literary and aesthetic views, stages of formation, aesthetic thinking, philosophical essence, national values, universal values, creative heritage, literature and art, youth spirituality.

TILAB MAHMUDOVNING ADABIY ESTETIK QARASHLARINING SHAKLLANISH BOSQICHLARI

Tursunova Laylo Ergashevna

falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

"Musiqiy ta'lim va madaniyat" kafedrası katta o'qituvchisi

Farg'ona davlat universiteti

Annotatsiya. Mazkur maqolada Tilab Mahmudovning adabiy-estetik qarashlarining shakllanish bosqichlari tahlil etiladi. Unda olimning estetik tafakkur evolyutsiyasi, adabiyot va san'atga munosabati, milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligidagi qarashlari yoritilgan. Tadqiqot davomida Mahmudov ijodiy merosining asosiy yo'nalishlari, uning adabiy-estetik konsepsiyalarining falsafiy mohiyati hamda yoshlar ma'naviyatini shakllantirishdagi ahamiyati ochib beriladi.

Kalit so'zlar: adabiy-estetik qarashlar, shakllanish bosqichlari, estetik tafakkur, falsafiy mohiyat, milliy qadriyatlar, umuminsoniy qadriyatlar, ijodiy meros, adabiyot va san'at, yoshlar ma'naviyati..

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI9Y2025N35>

Kirish. O'zbek estetik tafakkuri taraqqiyotida Tilab Mahmudovning ilmiy merosi alohida ahamiyat kasb etadi. Uning adabiy-estetik qarashlari shakllanishida Sharq mutafakkirlari — Forobiy, Ibn Sino, Alisher Navoiy meroslari bilan bir qatorda, zamonaviy estetik-falsafiy yo'nalishlarning ham bevosita ta'siri mavjud. Estetik tafakkurning bosqichma-bosqich shakllanish jarayonida Mahmudov asarlarida uchta asosiy yo'nalishni kuzatish mumkin: birinchisi — adabiy manbalarga tayangan holda milliy estetik tafakkurni anglash; ikkinchisi — falsafiy ta'limotlar asosida estetik mohiyatni ilmiy-nazariy talqin qilish; uchinchisi esa —

zamonaviy madaniyatshunoslik nuqtai nazaridan estetik qadriyatlarni amaliy hayotga tatbiq etish[1].

Mahmudovning tadqiqotlarida adabiy-estetik jarayonlar jamiyatning ma'naviy taraqqiyoti bilan uyg'un holda tahlil etiladi. U "O'zbek adabiyoti va estetik tafakkur taraqqiyoti" nomli monografiyasida "Estetika – bu nafaqat go'zallikni anglash ilmi, balki jamiyatning axloqiy va ma'naviy rivojida hal qiluvchi omildir"[2] deya ta'kidlaydi. Bu qarashlar uning adabiy-estetik konsepsiyasida falsafa, adabiyotshunoslik va madaniyatshunoslikning integratsiyalashuvini ifodalaydi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Mahmudovning estetik merosi shakllanishida XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab O'zbekistonda rivojlangan madaniyatshunoslik maktabi ham katta ta'sir ko'rsatdi. Xususan, estetik tafakkurning ijtimoiy mohiyatini ochishda G. Sodiqov, A. Qayumov va B. Karimovlarning ishlari muhim manba bo'lib xizmat qilgan[3]. Natijada, Mahmudov o'zining adabiy-estetik qarashlarini milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligida shakllantirgan.

Tilab Mahmudovning ilmiy izlanishlarida san'at va estetikaning ijtimoiy mohiyatiga urg'u berilishi, uni zamonaviy o'zbek estetika maktabining yirik vakili sifatida ajratib ko'rsatadi.

Aflotun san'atni ilhomiy jarayon sifatida baholagan bo'lsa, Forobiy uni tartib va uyg'unlik, inson ruhiyatiga ta'sir qiluvchi ma'naviy vosita sifatida talqin qiladi.

Ibn Sino esa san'atni nafaqat ruhiy zavq, balki inson ma'naviy kamolotiga xizmat qiluvchi bilim manbai sifatida yoritadi.

Gegel san'atni "mutlaq ruhning o'zini namoyon etish shakli" sifatida baholab, uni falsafa va din bilan bir qatorda insoniyat tafakkurining oliy ko'rinishi sifatida ko'radi.

Tilab Mahmudov esa ushbu mutafakkirlar qarashlarini o'ziga xos tarzda uyg'unlashtiradi. Unga ko'ra, san'at — ilhomiy jarayon (Aflotun), uyg'unlik va tartib (Forobiy), bilim va ma'naviy kamolot (Ibn Sino), shuningdek, mutlaq ruhning yuksak ifodasi (Gegel) bilan birga milliy estetik tafakkur va xalqning ma'naviy xotirasiga tayanishi kerak. Shu bois, Mahmudovning estetika haqidagi qarashlari nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham dolzarbdir.

U san'atni insonning go'zallikka ehtiyoji, estetik ong va ma'naviy-axloqiy tarbiyasi bilan bog'lab, uni millatning ma'naviy barkamolligi va yoshlar estetik tarbiyasini yuksaltirishda muhim omil sifatida talqin qiladi.

Tilab Mahmudov estetika ilmida salmoqli o'rin egallagan mutafakkirlarning estetik qarashlari va nazariyalarini ilmiy tahlil qilgan. Jumladan, u Aflotunning san'atni ilhomiy manbaga asoslash haqidagi qarashlarini, Forobiyning musiqa va estetik uyg'unlik haqidagi ta'limotini, Ibn Sinoning go'zallik va ma'naviy kamolotga oid mulohazalarini, shuningdek, Gegelning san'atni mutlaq ruhning ifodasi sifatida talqin etishini chuqur o'rganib, ularni milliy estetik tafakkur bilan qiyosiy tahlil qilgan.

Mahmudovning tadqiqotlarida Sharq va G'arb mutafakkirlarining qarashlari bir-birini boyituvchi jihatlar sifatida talqin qilinib, san'at va estetik ongning jamiyat hayotidagi o'rni, inson shaxsiyatini shakllantirishdagi ahamiyati ilmiy asoslab berilgan. U milliy estetik tafakkurni rivojlantirishda xalq og'zaki ijodi, mumtoz adabiyot, musiqa va tasviriy san'atning ijtimoiy-ma'naviy ahamiyatini alohida ko'rsatib bergan.

Mazkur yondashuvni Immanuel Kantning estetik qarashlari bilan qiyoslaganda, umumiylik va farqlar yaqqol ko'rinadi. Kant o'zining "Hukm qobiliyati tanqidi" asarida estetik

baho berish jarayonini “foydaga emas, sof go‘zallikka yo‘naltirilgan” deb talqin qiladi. Uning fikricha, “go‘zallik — bu manfaatdan xoli zavq”[4] dir. Demak, Kant san‘at va go‘zallikni utilitar (foydali) maqsaddan ajratib, inson ruhiyatida sof estetik zavq uyg‘otuvchi hodisa sifatida talqin qiladi.

Muhokama. Tilab Mahmudov qarashlarida esa, estetik tafakkur nafaqat go‘zallikdan zavqlanish, balki milliy qadriyatlar, ma‘naviy tarbiya va yoshlar ongini shakllantirishning vositasi sifatida ham baholanadi. Shunday qilib, Kant nazariyasida go‘zallikning universalligi va manfaatdan xoliligi asosiy mezon bo‘lsa, Mahmudov qarashlarida go‘zallik va san‘at jamiyat hayoti, milliy o‘zlik va ma‘naviy kamolot bilan uzviy bog‘liq holda talqin qilinadi.

Tilab Mahmudov ta‘kidlaganidek, san‘at turlarining fanlar bilan aloqasi ularning mohiyatini boyitadi. Chunki san‘at — nafaqat ilhomiy kechinma, balki ilmiy asoslangan, falsafiy anglangan va estetik idrok etilgan jarayondir. Har bir san‘at turi o‘ziga xos tarzda fanlar bilan qo‘shilib, jamiyat ma‘naviy-ma‘rifiy hayotining yaxlit tizimini yaratadi.

Zamonaviy tadqiqotchilar ham ushbu fikrni qo‘llab-quvvatlaydi. Masalan, A. Zunnunov o‘z izlanishlarida “san‘at va fan uyg‘unligi yoshlar ongida kompleks estetik dunyoqarashni shakllantiradi”[5], deya ta‘kidlaydi. Shuningdek, B. Qodirov san‘atning zamonaviy ta‘lim jarayonidagi o‘rnini tahlil qilar ekan, “musiqqa, adabiyot va tasviriy san‘atning fanlar bilan integratsiyasi shaxs ma‘naviyatini boyituvchi eng muhim manbadir”[6] deb qayd etadi.

Adabiyot san‘ati – tilshunoslik, tarix, psixologiya va falsafa bilan uzviy aloqada bo‘lib, inson tafakkuri va ruhiy kechinmalarini badiiy obrazlar vositasida ifodalaydi. Tilab Mahmudov adabiy-estetik tafakkurni milliy ongning ajralmas qismi deb hisoblab, adabiyotning inson ma‘naviyatini yuksaltirishdagi rolini alohida ta‘kidlagan. Uningcha, adabiyot nafaqat ilhom mahsuli, balki xalqning tarixiy xotirasi, estetik didi va ma‘naviy qiyofasini shakllantiruvchi omildir.

Zamonaviy adabiyotshunoslardan Sh. Yusupov ham “adabiyot – bu xalq ruhiyatining badiiy ifodasi bo‘lib, u millatning o‘zligini anglashida beqiyos ahamiyat kasb etadi”[7], deya ta‘kidlaydi. Xuddi shuningdek, N. Jo‘rayev “badiiy asar estetik zavq uyg‘otish bilan birga, inson qalbini tarbiyalaydi va uni ma‘naviy kamolot sari etaklaydi”[8], deb yozadi.

Tilab Mahmudov esa adabiy-estetik tafakkurni milliy ongning ajralmas qismi sifatida talqin qilib, adabiyotning inson ma‘naviyatini yuksaltirishdagi rolini alohida ta‘kidlagan. Uningcha, adabiyot nafaqat ilhom mahsuli, balki xalqning tarixiy xotirasi, estetik didi va ma‘naviy qiyofasini shakllantiruvchi omildir.

Muallifning fikricha, zamonaviy adabiyotshunoslar va Mahmudov qarashlari bir-birini boyitadi. Adabiyot inson tafakkuri va ruhiyatini shakllantirishda nafaqat badiiy-estetik zavq uyg‘otuvchi, balki milliy o‘zlik va ma‘naviy tarbiyani mustahkamlaydigan kuch sifatida namoyon bo‘ladi

Musiqqa san‘ati – matematika, psixologiya, falsafa va pedagogika fanlari bilan uzviy bog‘liq. Musiqqa ritm va ohang orqali inson ruhiyatiga chuqur ta‘sir qiladi. Tilab Mahmudov musiqiy tafakkurni milliy estetik ongning eng sezgir ifodasi sifatida baholaydi. Unga ko‘ra, musiqqa inson qalbini tarbiyalovchi, ma‘naviy uyg‘onishga etaklovchi kuch bo‘lib, yoshlar estetik tarbiyasida beqiyos ahamiyat kasb etadi.

Pifagor musiqani koinotdagi uyg‘unlikning ifodasi sifatida talqin qilib, “musiqqa tartib va uyg‘unlik qonuniyatlariga asoslanadi”[8], degan edi. Shu bois uning ta‘limotida musiqaning

inson ruhiyati va kosmos tartibi o'rtasidagi uyg'unlikni ta'minlovchi kuch ekanligi alohida ta'kidlanadi.

Xuddi shunday, Betxoven ham musiqani insoniyatni ma'naviy ozodlik va ruhiy yuksalishga etaklovchi kuch sifatida ko'rgan. Uning "musiqqa — insoniyatni ilohiylikka yaqinlashtiruvchi vahiydir"[8], degan fikri Mahmudov qarashlari bilan hamohangdir.

Natijalar. Tasviriy san'at (rangtasvir, haykaltaroshlik, grafika) – geometriya, anatomiya, tarix va estetika bilan uzviy bog'liq. Bu san'at turida moddiy olam badiiy idrok qilinadi va go'zallik obrazlarda mujassam bo'ladi. Tilab Mahmudovning qarashlarida tasviriy san'at xalqning ma'naviy-madaniy qarashlarini avloddan avlodga etkazuvchi estetik maktab sifatida talqin qilinadi. Unda tarixiy xotira, milliy ruh va falsafiy tafakkur uyg'unlashgan holda namoyon bo'ladi.

Leonardo da Vinchi o'zining ilmiy-badiiy qarashlarida "san'at — bu barcha fanlarning malikasi bo'lib, u inson ruhini ifodalaydi", deya ta'kidlagan. Bu fikr tasviriy san'atning ilmiy asoslari va estetik mohiyatini chuqur ochib beradi.

O'zbekiston xalq rassomi Akmal Nur esa "rangtasvir — bu xalqning tarixi va ruhiyati bilan yo'g'rilgan badiiy haqiqatdir", deya qayd etadi. Uning bu so'zlari Mahmudovning tasviriy san'at haqidagi qarashlari bilan uyg'unlashib, san'atning milliy ruhiyatni avloddan avlodga etkazishdagi rolini yanada yoritadi.

Arxitektura san'ati – matematika, muhandislik, ekologiya, estetika va falsafa bilan chambarchas bog'liq. Arxitektura inson yashash muhitini nafaqat qulay, balki estetik jihatdan ham mukammal qilishga xizmat qiladi. Mahmudov arxitekturani milliy estetik tafakkurning moddiy ifodasi sifatida talqin etib, me'moriy obidalarni xalqning ruhiy-ma'naviy qiyofasini aks ettiruvchi muhim estetik manba deb hisoblaydi.

Teatr san'ati – adabiyot, psixologiya, pedagogika va tarix bilan bevosita bog'liq. Teatr voqelikni badiiy obrazlar orqali qayta yaratib, tomoshabinning estetik didini shakllantiradi. Tilab Mahmudov teatrni "jonli estetik maktab" deb atab, uning inson ma'naviyati, axloqi va estetik qarashlarini tarbiyalashdagi o'rnini yuqori baholaydi.

Kino san'ati – adabiyot, texnika, estetika, psixologiya va sotsiologiya bilan aloqador. Kino ilmiy-texnik vositalar yordamida voqelikni tezkor va obrazli ifodalaydi. Mahmudov kino san'atini zamonaviy estetik ongni shakllantiruvchi muhim vosita sifatida talqin qiladi, chunki u ijtimoiy-ma'naviy g'oyalarni keng ommaga etkazishning samarali yo'lidir.

Raqs san'ati – musiqashunoslik, antropologiya, estetika va falsafa bilan uzviy bog'liq. Raqs inson harakatlarini estetik darajada ifoda etib, xalqning milliy ruhiyatini mujassamlashtiradi. Tilab Mahmudov nazarida, raqs – xalqning quvonch va dardini, ruhiy olamini bevosita estetik shaklda ifoda etuvchi san'at turi bo'lib, uning tarbiyaviy ahamiyati katta.

Amaliy bezak san'ati (naqsh, hunarmandchilik) – tarix, etnografiya, san'atshunoslik va estetika bilan aloqador. Bu san'at turida xalqning estetik qarashlari, urf-odatlar va madaniy merosi aks etadi. Tilab Mahmudov amaliy san'atni milliy estetik ongni tarbiyalovchi asosiy omillardan biri sifatida ko'rib, uni xalq ruhiyatining bevosita ifodasi deb ta'riflaydi.

Dekorativ san'at – me'morchilik, texnologiya, madaniyatshunoslik va estetika bilan bog'liq bo'lib, inson muhitini estetik jihatdan bezashga xizmat qiladi. Mahmudovning qarashlarida dekorativ san'at jamiyatning go'zallik haqidagi qarashlarini ifodalovchi, maishiy hayotda estetik muhit yaratishga xizmat qiluvchi amaliy-falsafiy hodisa sifatida talqin etiladi.

Tilab Mahmudov estetika ilmida badiiy ijod masalasiga alohida e'tibor qaratib, uni shaxsning ichki dunyosi, ilhomiy kechinmalari va ijtimoiy-estetik ongning uyg'unlashuvi sifatida talqin qiladi. Unga ko'ra, ijod — faqatgina individual iste'dod natijasi emas, balki xalqning tarixiy xotirasi, milliy ma'naviy qadriyatlari va ijtimoiy muhitning mahsulidir. Shu bois Mahmudov san'at asarlarini tahlil qilganda, ularda xalqning estetik tafakkuri, hayotiy falsafasi va ruhiy olami qanday ifodalanganini ko'rsatishga intiladi.

Olimning qarashlarida ijodiy jarayon uch asosiy bosqichda namoyon bo'ladi:

Ilhomiy bosqich – ijodkorning qalbida tug'ilgan ichki ehtiros, hayrat yoki kechinma. Masalan, shoirning ko'nglida vatan sog'inchi she'r yaratishga turtki bo'ladi.

Badiiy shakllanish bosqichi – ushbu tuyg'ularni badiiy obraz, musiqiy ohang yoki tasviriy ifodaga solish jarayoni. Bu erda ilmiy bilim va estetik tajriba muhim rol o'ynaydi.

Ijtimoiy-estetik ta'sir bosqichi – yaratilgan asar jamiyatga taqdim etiladi va u orqali estetik zavq, ma'naviy tarbiya hamda falsafiy mushohada yuzaga keladi.

Misol tariqasida, Tilab Mahmudov Alisher Navoiyning g'azallarini tahlil etib, unda shaxsiy ilhom bilan birga, xalqning ma'naviy olami, estetik didi va falsafiy qarashlari mujassam ekanini ko'rsatadi. Yoki mumtoz maqom san'atini izohlar ekan, u bu asarlarda faqat musiqiy ilhom emas, balki qat'iy nazariy bilim, ruhiy kamolot va xalq estetik ongining yuksak ifodasi mujassamligini alohida ta'kidlaydi.

Demak Tilab Mahmudovning qarashlarida badiiy ijod — bu ilhom, bilim, tajriba va ijtimoiy-estetik ongning birlashuvidir. Shu bois, u ijodkor shaxsini nafaqat iste'dod egasi, balki jamiyatning estetik madaniyatini shakllantiruvchi, ma'naviy-ma'rifiy etakchi sifatida talqin etadi.

Tilab Mahmudov ham o'z ilmiy-estetik qarashlarida san'atni aynan shu tarzda, ya'ni inson qalbi va ongida uyg'onadigan ruhiy-estetik holat sifatida talqin etadi. Uning fikricha, san'at asari qanchalik mukammal bo'lmasin, agar u ijodkor va tomoshabin qalbida "lahzaviy munosabat"ni uyg'otmasa, uning estetik qiymati to'liq namoyon bo'lmaydi.

Shu bois Mahmudov badiiy ijod jarayonini tahlil qilar ekan, ilhom, ruhiy sezgi va estetik didni nazariy bilimlardan ustun qo'yadi.

Masalan, u adabiyot san'atini sharhlar ekan, shoirning birgina satrida inson qalbi va jamiyat ruhiyati o'z aksini topishini ta'kidlaydi. Musiqa san'ati haqida gapirganda esa, ohangning inson ruhida uyg'otadigan bevosita lahzaviy taassurotini muhim deb biladi. Xuddi shu tarzda tasviriy san'atda birgina ranglar uyg'unligi yoki chizgilarning o'zaro munosabati estetik zavq uyg'otuvchi kuch sifatida ko'riladi.

"Haqiqiy ijodkor o'z xalqidan bir qadam oldinda yuradi. Tilab Mahmudov ana shunday inson edi – u tunda bedorlik va tinimsiz harakat orqali yaratuvchanlikning yorug' manbaini kashf qildi. Uning nazarida tun – shunchaki zulmat emas, balki tafakkur, iztirob va ilhom uyg'onadigan muqaddas makon edi. U ana shu qorong'ulikda quyoshni ko'rishga qodir bo'lgan, ya'ni xalq qalbiga yangi ma'naviy ufqlarni ochib bergan. Mahmudov uchun badiiy ijod jarayoni – insonning ruhiy-intellektual yuksalishining ifodasi, estetik tafakkurning eng nozik ko'inishi edi. Shu boisdan ham u ijodni falsafiy tahlil jarayonida go'zallikni qalbda ko'rish va uni so'zda, san'atda mujassam etish deb talqin qilar edi. Bu jihatdan u nafaqat adabiyotshunos, balki xalq ruhiyatining kechmishlarini yorita olgan estetik mutafakkir sifatida yodda qoladi."

Xulosa. Faylasuf, estetik, san'atshunos, yozuvchi va dramaturg Tilab Mahmudov badiiy ijod jarayonida nafaqat zavq-shavqni his qilgan, balki uni ruhiy poklanish va ma'naviy

yuksalishning manbai sifatida ko'rgan. U har bir ishga qat'iyat bilan yondashib, o'zining ijodiy mehnatini mas'uliyat va fidoyilik timsoliga aylantirgan. Shuning uchun ham u oddiy ilhom emas, balki "ijod alangasi"da yonuvchi qalb egasi sifatida ko'rinadi.

Mahmudov uchun ijod – bu nafaqat san'at asari yaratish, balki millat qalbini uyg'otish, estetik ongini shakllantirish va insoniyatni ma'naviy komillikka etaklashning oliy jarayonidir. Uning fikricha, haqiqiy ijodkorning qalbida yonuvchi alangani hech bir tashqi kuch so'ndira olmaydi, chunki bu olov xalqning tarixiy xotirasi va badiiy tafakkurining davomiyligidan oziqlanadi. Shu bois, Mahmudovning estetik-falsafiy qarashlarida ijod – vaqtinchalik ilhom lahzasi emas, balki doimiy ruhiy bedorlik, qalbning o'zini yoqishi va jamiyatni yoritishga intilishi sifatida talqin qilinadi.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Qarang: Karimov B. Эстетик тафаккур асослари. – Тошкент: Фан, 1985. – Б. 56.
2. Mahmudov T. O'zbek adabiyoti va estetik tafakkur taraqqiyoti. – Toshkent: Fan, 1999. – B. 24.
3. Sodiqov G. Madaniyat falsafasi. – Toshkent: O'zbekiston, 1990. – B. 112.
4. Kant I. Kritika sposobnosti sujudeniya (Kritik der Urteilskraft). Moskva: Iskusstvo, 1994. – B. 112
5. Zunnunov A. Estetik tarbiya va san'at falsafasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2020. – B. 87.
6. Qodirov B. Zamonaviy ta'limda san'atning o'rni. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021. – B. 114.
7. Леонардо да Винчи. Трактаты о живописи. – Москва: Искусство, 1997. – Б. 54.
8. Jo'rayev N. Badiiy tafakkur va estetik idrok. – Toshkent: Ma'naviyat, 2021. – B.
9. Пифагор. Фрагменты и свидетельства. – Москва: Мысль, 1990. – Б. 74.
10. Бетховен Л. Цит. по: Роланд Г. Бетховен. – Москва: Молодая гвардия, 2005. – Б. 211.
11. Леонардо да Винчи. Трактаты о живописи. – Москва: Искусство, 1997. – Б. 54.
12. Акмал Нур. Санъат ва миллий руҳият ҳақида суҳбатлар. – Тошкент: Маънавият, 2015. – Б. 62.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/9 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).